

BARIŞA VE TEMİZ SUYA HASRET BİR BÖLGE (*)
Filistin Gazze Şeridi

Dursun YILDIZ
Su Politikaları Uzmanı
USİAD Genel Başkan Danışmanı

Giriş

İsrail -Filistin sorununun sürekli şiddet ve çatışma ortamı ve politik retoriği, genellikle doğal çevre ile ilgili konuların maskelenmesine mi neden oluyor !

Su Sorunu gibi stratejik öneme sahip bazı sorunların yıllardır artarak sürmesi Filistin'in ekonomik ve sosyal gelişiminin engellenmesinde askeri işgallerden ve füze saldırılarından daha etkili olmuyor mu !

Bu sorular'ın gerçek yanıtı için Gazze'de artarak süren su kıtlığının bugünkü ve gelecekteki sonuçlarının incelenmesi yararlı olacaktır.

İsrail'in 2005 yılının Ağustos ayında askeri personelini ve Yahudi yerleşimcileri geri çektiği Gazze Şeridi'nde sorunlar sürüyor.Bölge, İsrail'in yoğun askeri saldırısı ,ambargosu ve su kıtlığı baskısı altında...

(*) Cumhuriyet Strateji Mart 2009

Dünya'nın silahlı çatışma yoğunluğu ,nüfus yoğunluğu ve su sıkıntısı yoğunluğu açısından en karakteristik bölgesi olan Filistin Gazze Şeridi bugünlerde yine çatışma yoğun daha doğrusu saldırı yoğun bir dönemini yaşıyor.Katliam boyutuna ulaşan İsrail saldırısı tüm dünyadan daha önce de olduğu gibi haklı olarak büyük tepkiler görüyor.

Ancak Gazze'ye karşı girişilen saldırıya insan haklarını öne çıkartarak tepki gösteren batı dünyası Gazze Şeridindeki Doğal ve Ekonomik Su Kıtlığı sorununun çözümü için yeterli çabayı göstermiyor.

Doğu Akdeniz kıyısında yaklaşık 41 km uzunluğunda ve 7-9 km genişliğinde 367 km² lik bir toprak parçasında yer alan Gazze Şeridi suyun kısıtlı olduğu Ortadoğu coğrafyası içinde bulunmaktadır.(1). Ancak Gazze gerek doğal su kaynaklarının azlığı, gerek hızla kirlenmesi gerek hızlı nüfus artışı ve nüfus yoğunluğu gerekse sürekli ambargo ve saldırı altında bulunması nedeniyle dünyada su sorunlarının en yoğun yaşandığı farklı bir bölgedir. Bu bölgede artık kriz seviyesine doğru giden bu kıtlık sürekli olarak bölgedeki çatışma yoğun ortamın ve politik retoriğin gölgesinde kalmaktadır.

Nüfus ve Su Kaynakları

1948 yılında nüfusu 80 000 olan Gazze şeridi o dönemde İsrail'in yarattığı karışıklıklar ile göç almaya başlamış ve 200 000'e çıkmıştır.Daha sonra süren göç ve hızlı nüfus artışı ile dünyanın nüfus yoğunluğu en fazla olan bölgesi durumuna gelmiştir.(2)

Yaklaşık 1,5 milyon kişinin yaşadığı Gazze Şeridi'nde nüfusun Yaklaşık % 50'si 14 yaşın altındadır.Nüfus artış oranı % 3,5 olan Gazze Şeridinde depolanmaya elverişli miktarda yüzey suyu yoktur.Yeraltı suyunun yıllık güvenli verimi ise 65 milyon m³ olarak belirlenmiştir. İsrail'in 1967 yılında Gazze şeridini işgalinden sonra İsrail yönetimi ciddi bir su yönetimi programı uygulamamıştır. 1967 yılında 1200 olan kayıtlı kuyu sayısının 1993 yılında 2100 adete ulaşmasını önlemek için hiçbir tedbir alınmamıştır.(3)

Bu süre içinde yılda ortalama 110 milyon m³ su çekilmiş ve yeraltısuyu seviyesi deniz seviyesinin altına düşmüştür.Bu durum birçok bölgede yeraltısuyuna denizsuyu karışımı problemi doğurmuştur(4)

1994 yılındaki anlaşma ile bölgedeki su kaynaklarının yönetimi Filistin Su Kurumuna geçtiğinde bölgenin tek su kaynağı olan yer altı suyunun deniz suyu karışımı ve Nitrat karışımı ile kirlendiğinin (5) ve önlem alınmazsa 2000 yılına kadar kullanılmaz duruma geleceğinin farkına varılmıştır.(6)

Bölgedeki çatışmalar Batı Şeria'dan Gazze'ye su taşıma projesinin ortadan kalkmasına ve açılan kuyu sayısının 4000'e ulaşmasına neden olmuştur.

1998-2004 arasında İsrail'in vermeyi taahhüt ettiği suyu yarıya indirmesi sonucunda yeraltından su çekimi artmış ve kalite iyice düşmüştür.

Bu arada 2003 yılında ABD uluslararası geliştirme kurumu USAİD ile birlikte yapımı planlanan ve yılda 22 milyon m³ su arıtacak olan deniz suyu arıtma tesisi intifada hareketinde bir işçinin öldürülmesi üzerine durdurulmuştur. Halen çekilen yeraltı suyunun sadece % 10'luk bölümü Dünya Sağlık Teşkilatı'nın içme suyu standardına uygundur.(7)

İsrail'in Ambargosu Su Kısıtlaması ve Kotalar

Bölgede suyun temin edileceği en belirgin kaynak yeraltı sularıdır. Ancak İsrail bölgedeki toplam emniyetli yeraltısuyunun sadece beşte birinin Filistinliler tarafından kullanılmasına izin vermektedir.(8).Doğal su kıtlığı yanında yapılan bu kısıtlama da bölgede yaşanan su krizini derinleştirmektedir. İsrail tarafından 2007 yılının ortalarında uygulanan petrol , enerji ve klor ambargosu nedeniyle 140 içme suyu kuyusundan 52 sinde pompaj durdurulmak zorunda kalınmıştır.(9).O dönemde Gazze 'de kaynatıldıktan sonra bile insan sağlığı için tehlikeli olan bir su kullanılmak zorunda kalınmıştır.(9).

1995 yılında İsrail Filistin Özerk yönetimi arasında yapılan Oslo B Anlaşmasına göre İsrail tarafından sağlanması kabul edilen yılda 28.6 milyon m³ acil içme ve kullanma suyunun 1998-2000 yılları arasında sadece yarısı sağlanmıştır. (10).Ancak İsrail'li uzmanlar bunun kurak periyot nedeniyle olduğunu ve 2003 yılında anlaşmadaki miktarın da üzerine çıkılarak Filistin'e 37 milyon m³ su sağlandığını ileri sürmektedir(11).

Evsel Atıksu Arıtması Yeterli Değil

Amani ve Sami tarafından 2005 yılında yapılan bir çalışmada (12)Gazze Şeridinde Beit Lahia,Gaza ve Refah bölgesinde yer alan 3 adet atıksu arıtma tesisinin etkili bir şekilde çalışmadığı ve Gazze de üretilen evsel atıksuyun % 70'inin herhangi bir arıtmadan geçmeden doğrudan denize veya doğaya bırakıldığı belirtilmektedir.Aynı çalışmada yılda 40 milyon m³ olarak üretilen evsel atıksuyun bir bölümünün de arıtılmadan tarımsal sulama suyu olarak kullanıldığı belirtilmektedir.Bu koşulların kullanılan suda mikrobiyal kirliliği arttırdığı ve Gazze Şeridinde suya bağlı hastalıkların artmasında çok etkili olduğu belirtilmektedir.

Gazze Şeridinde Su Kıtlığı

Doğu Akdeniz Bölgesindeki ülkeler arasında Filistin- Gazze Şeridi tam bir su kıtlığı içerisinde bulunmaktadır.Bugün 367 km²'de yaklaşık 1,5 milyonu aşkın Filistinli'nin yaşadığı bu bölgede km²'ye yaklaşık 4000 kişi düşmektedir.İngiltere ve Belçika'da km² başına düşen nüfus yoğunluğundan

yaklaşık 6-7 kat daha fazla olan bu bölge, hem dünyadaki nüfus yoğunluğunun en fazla hem de su kaynaklarının en yetersiz olduğu bir bölge özelliği taşımaktadır.

Bölgede uzun bir dönemdir süregelen ve son günlerde yeniden başlayan sıcak çatışma ortamı ve yukarıdaki koşullar dikkate alındığında İsrail'in mevcut veya geliştireceği su kaynaklarından Filistin'e daha fazla su ayırma olasılığının çok düşük olduğunu ortaya çıkmaktadır.

Çözüm Alternatifleri

Gazze Şeridinde yaşanan su kıtlığının kalıcı çözümü; bölgede siyasi istikrarın ve güven ortamının oluşması ile mevcut su kaynaklarının daha hakça tahsisine ve bu ortamda ortaklaşa geliştirilecek ilave su üretim tesislerine bağlıdır. Bunun yanı sıra sulama verimliliğini arttırmak, suyun sektörler arasındaki tahsisini yeniden düzenlemek, şebeke kayıplarını azaltmak, tarımsal sulamada arıtılmış atık su kullanmak ve su kaynaklarının entegre yönetimi gibi çalışmalar da yapılabilir. Hatta bu alanlarda AB ülkeleri ve ABD tarafından desteklenen bazı projeler de mevcuttur. Ancak bu projelerden; bölgede istikrar sağlanmadan ve su yönetimi için gerekli kurumsal yapı ve ekonomik güç oluşturulmadan kısa vadede etkili çözümler elde edilmesi zordur.

Bu nedenle Gazze Şeridi'nde yaşanan su kıtlığı için kısa vadeli acil çözüm yöntemlerine ihtiyaç vardır.

Bunlardan ilk yatırım ve işletme maliyetlerinin yüksek olması ve uzun dönemde ciddi çevre problemleri yaratması dezavantajlarına rağmen deniz suyu arıtma tesislerinin yapılması ve arıtılmış atık suyun yaygın bir şekilde kullanılması öne çıkmaktadır.

Batı Şeria'dan Gazze'ye kanal ile su nakli, sorunun bölgenin su sistemi içinde çözümü açısından uygun bir alternatiftir. Bu suyun doğrudan içme suyu olarak kullanılması, Gazze'de kalitesi düşmüş yer altı suyunun da tarımsal amaçlar için güvenilir çekim limitlerini aşmadan kullanılması olanağını yaratacaktır. Bu durumda kalitesi bozulan yeraltı suyunun beslenerek kalitesinin iyileştirilmesi de mümkün olabilecektir. Ancak Batı Şeria'daki su kaynaklarının % 80'inin İsrail'in kontrolünde olması ve yapılacak kanalın İsrail topraklarından geçmesi nedenleriyle proje büyük oranda İsrail muvafakatına bağlıdır.

Çözüm Ertelenirse Kaos Artar

Filistin Gazze Şeridi hem bölgedeki su kaynaklarının yetersizliği hem de İsrail'in su kaynaklarının üzerindeki katı kontrolü nedeniyle yaklaşık 30 yıldır su kıtlığının artarak yaşandığı çok özel bir bölgedir. Bu bölgede kişi başına

yıllık ortalama toplam su kullanımı İsrail ve Ürdün'deki yıllık kişi başına toplam su kullanım değerinin yaklaşık dörtte biri kadardır.

Su sorununun kalıcı çözümü ;bölgenin güvenlik ve istikrarının sağlanmasıyla doğrudan ilişkilidir.Ancak acil içme ve kullanma suyu ihtiyacının karşılanması ve bölgedeki doğal dengenin korunması artık buna endekslenmemeli ve çözüm arayışlarına başlanmalıdır

Deniz yolu ile su taşınması da dahil Gazze Şeridi'ne İçme ve Kullanma suyu temini için yapılacak tüm çalışmalar ve çözüm arayışları bu bölgede çok önemli bir insani yardım amacı da taşıyacaktır.

Gazze Şeridi'ne sağlıklı içme suyu temini artık insani yardım kapsamında ele alınması gereken bir sorundur.Filistin Bölgesinde 30 yıldır yaşanan su sorunu sıcak çatışmanın gölgesinde kalmış ancak artık su krizi aşamasına gelmiştir.Bu sonuç farklı açılardan ele alındığında Filistin devletinin varlığını sürdürebilmesi ve Filistinlilerin ekonomik geçimlerini sağlayabilmeleri için sistematik bir engelleme çabası olarak da değerlendirilebilir.Süreç oldukça ilerlemiştir ancak geri dönülemez nokta halen aşılmamıştır.

Bölgede insan haklarının korunması ve insani ve sürdürülebilir bir gelişme açısından çevresel bir felaketin önlenmesi için uluslararası bir müdahale zorunluluğu vardır.

Bölgede bugün yaşanan şiddet bu sorunların görülmesini ve acil çözüm üretilmesini engellememelidir.

Sorunun çözümünü bölgede çatışmaların sona ermesine ve Ortadoğu Barış Süreci'nin tekrar oluşmasına bırakmak,bu bölgede yaşayan bir neslin daha ömrünü su kıtlığı içinde geçirmesine ve bölgenin yaşanabilecek bir bölge olma özelliğinin ortadan kalkmasına seyirci kalmak anlamına gelecektir.

Bugünkü durumun gelecekte askeri harekatlardan daha büyük ve sürekli sorunlar yaratma potansiyeli taşımakta olduğu unutulmamalıdır.

Kaynaklar

(1)YILDIZ,Dursun 2008“Akdeniz'in Doğusu” Bizim Kitaplar2008 Ankara

(2) UNRWA (2006) The Gaza Refugees, United Nations Relief and Works Agency for Palestinian Refugees.

(3) Nasser Y (2003) “Palestinian Water Needs and Rights in the Context of Past and Future Development.” In Water in Palestine: Problems - Politics - Prospects. Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs (PASSIA), Jerusalem.

(4)YILDIZ,Dursun 2003 “Akdeniz Havzasında Su Sorunları ve Türkiye” Kitabı
TMMOB İMO Ankara Şubesi Yayını.Mart 2003 Ankara.

(5)Fayeq I.El Madhoun 2004 “Drinking Water Quality:Evaluation of Chloride and

Nitrate Concentrations of Wells' Supplies-Gaza Governorates(1990-2002)-Palestine
2nd Israeli-Palestinian-International Conference
on "Water for Life in the Middle East" 10-14 October
2004.Antalya,Turkey I.P.C.R.I

(6) Alice Gray 2007 The Water Crisis in Gaza International Viewpoint IV Online

Magazine : IV386 - February 2007 Palestine

<http://www.internationalviewpoint.org>

(7) Alyaqoubi, S. Ahmed 2004 "*Domestic Water Demand Management In Terms Of Quality and Quantity In Gaza Strip/Palestine*
2nd Israeli-Palestinian-International Conference
on "Water for Life in the Middle East" 10-14 October
2004.Antalya,Turkey I.P.C.R.I

(8) BİLEN, Özden 1996 *Ortadoğu Su Sorunları ve Türkiye*.
TESAV Yayını. Ankara.

(9) *Al Mezan*, 29 Şubat 2008 İsrail'in Ablukası Gazze'de İçme Suyu Krizi Yaratıyor

[10] WaSH MP (2005) Water for Life: Continued Israeli Assault on Palestinian Water, Sanitation and Hygiene during the Intifada. Water, Sanitation and Hygiene Monitoring Project (WaSH MP), Palestinian Hydrology Group (PHG).

(11) Guttman, J. Percia, c.2004 "*Educated Water Management Under Hydrological Stres In the West Bank*"
2nd Israeli-Palestinian-International Conference
on "Water for Life in the Middle East" 10-14 October 2004.Antalya,Turkey
I.P.C.R.I

(12) Amani Alfarra ve Sami Lubad 2005 Health Effect Due To Poor
Wastewater Treatments In Gaza Strip